

A CAPELA DOS FERNÁNDEZ MARIÑO DE SOTOMAIOR E A VIRXE DA CARIDADE DO COBRE

Por: Francisco Meis Durán

Investigador e divulgador da historia local meca.

A perda do patrimonio na vila do Grove foi e segue sendo nos nosos días unha constante, entendible se os habitantes non son conscientes da súa identidade; esa mesma que lle legaron xeracionalmente todos aqueles que os precederon. Entre tantas eivas foi alá tamén unha pequena capela con unha construción que perdurou aproximadamente dous séculos e medio á sombra do Pazo da familia dos Fernández Mariño dos Sotomaior, anos despois chamado dos Mestre e actualmente Torre de Escuredo.

Coa construción do pazo, de clásica arquitectura secular, alá polos principios do 1700, a familia Fernández, edificará unha capela para o culto, flanqueada de cipreses e non moi distante, mandará levantar un pombal, pechando o significado daquel refrán que di “se ten capela, pombal e ciprés, pazo é”.

A construción estará en mans dos Fernández Mariño de Sotomaior ata o declive do complexo familiar pasando a ser propiedade dun comprador retornado de Cuba en 1852. Este indiano, o vello Luís Mestre Roig, dez anos despois da súa chegada a Galicia, investirá parte da fortuna na compra da casa solariega dando comezo unha nova etapa construtiva que alterará en parte, a estrutura orixinal do conxunto do Pazo. Reformará a capela ao seu gusto, pintando novos frescos sobre outros xa existentes e deteriorados, e depositará no altar unha virxe negra de madeira de ébano, advocando o templo relixioso á Virxe da Caridade do Cobre da illa cubana. A pequena capela preto da de San Roque, aínda que de culto privado, abríase aos grovenses polo menos durante o mes de setembro de cada ano ocupando o seu interior numerosos fieis que escoitaban devotamente a misa que ofrecía un sacerdote da parroquia ou, de fóra dela. Era o mes da procesión da Virxe da Caridade do Cobre. A virxe cubana!

OS PREPARATIVOS

Cando entraba o mes de setembro o adañeirado administrador do Balneario da Toxa, Luís Mestre Roig, daba comezo cos preparativos da festa máis importante da casa despois da do seu santo. Co entusiasmo verdadeiramente dun neno preparaba a vivenda, a propiedade e a capela para aqueles cultos anuais que se lle rendían á Virxe. Toda a leira estaba rodeada dunha alta muralla de pedra que embelecían os Mestre con centenas de vasos de cores que resplandecían iluminados á noite. Faroís de cristal con velas no seu interior debuxaban a complexa silueta dos balcóns, patíns, xanelas e o miradoiro da casa. Coa chegada da noite, o centenario Magnolio, os cipreses á beira da capela, as camelias e outras árbores que asombraban o xardín cubríanse de vasiños luminosos. Por todas partes flameaban mastros con bandeiras españolas que rodeaban a propiedade e, unha ou dúas bandas de música como a de Cambados de Alifonso ou a de Gil de Vilalonga, chegaban doutras localidades coa intención de amenizar aqueles actos relixiosos. Alternaban a música coa banda do Hospicio de Vigo, moi importante no século XIX, que traía con ela a un industrial especializado en fogos de artificio, Manolo o cohetero; unha institución na cidade Olívica.

O Arciprestado do Salnés estaba presente no culto á Virxe negra representado por vinte parroquias cos seus vinte sacerdotes. Todos eles remataban a procesión sentados á mesa do Pazo dos Mestre, incluíndo un peculiar, rubicundo e corpulento cura posiblemente de Noalla ou ao mellor de Cambados, que chegaba sempre levantando o po do camiño sobre a

O escritor e periodista Xaime Solá Mestre diante da propiedade familiar. Detrás a capela da Virxe da Caridade do Cobre. Ano: finais da primeira década ou segunda do século XX

súa inconfundible egua branca. Un interesante personaxe que aparece caracterizado na novela *Anduriña* do escritor Xaime Solá Mestre.

A mesa vestíase cunhas relucentes e magníficas vaixelas de prata que o propietario mercara expresamente para aquelas festas onde se servía unha variedade de comida á que estaban vetados, case a maioría da poboación grovense. Lembra o mozo Xaime como as sobremesas, enormes pastelóns, facíanse nos obradoiros confeiteiros de Cambados.

O COMEZO DAS FESTAS E O CULTO NA CAPELA

A gran devoción do vello Mestre era a Virxe da Caridade do Cobre á que lle rendía culto cunha importante festa relixiosa que tivo os seus anos máis vitais entre 1880 e 1891, ano do falecemento do patriarca.

As décadas posteriores seguiu rendéndoselle culto pero quizais xa non coa pompa e o maxestoso daqueles tempos. O mes de setembro estaba marcado dentro do calendario relixioso do ano, non só na casa familiar dos Mestre, senón tamén para a pequena vila meca.

Todo comezaba cun rito metódico que protagonizaba Luís Mestre Roig ao baixar desde o balcón de pedra da súa casa (que aínda podemos ver hoxe en día a súa metade) ao lousado granítico do atrio interior da capela da Caridade. Recio, ergueito, solemne e autoritario, Mestre chamaba polo fiel criado Bernardo. Miraba o seu reloxo pendente das badaladas da igrexa parroquial que marcarían as doce do mediodía e ordenáballe que trouxese a mecha alcatranada e doce formidables bombas de palenque. O vello Bernardo íallas alongando unha a unha e Mestre, cun enorme puro habano, acendíaaas véndoas elevarse cara ao ceo e explotando “*ruidosamente a un centenar de metros por enriba dos magnolios e os eucaliptos, os cedros e as vides que sombreaban a horta e os xardíns da casa*”. A primeira dúcia de bombas marcaban o comezo das festas dedicadas á Virxe, o resto facíaaas explotar Manolo o cohetero, industrial da cidade de Vigo.

Con este solemne ritual que se repetía todos os anos, comezaban os cultos á Virxe e daban paso á novena. Á noiteña, a campá da capela chamaba tres veces polos fieis e na última, as mulleres vestidas cos seus panos negros, entraban silenciosamente na pequena ermida.

A DESAPARICIÓN DA CAPELA

Despois do falecemento de Luís Mestre Roig en 1891 a fortuna dos Mestre comezou un declive lento pero irremediable, aoque lle seguiu un armazón de compravendas das propiedades, ata finais aproximadamente do ano 1938, que pasará a mans dos conserveiros Eugenio Escuredo Lastra e Francisco Lores Fernández.

Algúns dos fillos de Luisa Mestre Hernández, filla de Luís Mestre Roig o indiano que comprara o Pazo, quedarán a vivir no municipio; o pintor Carlos Solá Mestre, que fora alumno de Joaquín Sorolla en Madrid, Luís Solá (Chicho) o practicante que casaría coa irmá do concelleiro Evaristo Veiga e a nunca esquecida Marianita, serían a parte da familia que non abandonaron o Grove despois do ocaso da familia. De todos eles, serán os últimos moradores de “A Torre”, Luisa Mestre Hernández e a súa filla Marianita.

Mariana vende ou malvende, parte da iconografía da vella capela nun afán por obter diñeiro antes de perder definitivamente a propiedade. Ela e a súa nai, despois de deixar a casa, arruinadas e sostidas pola caridade, comezarán unha dura peregrinación por distintas vivendas que as acollerán, polo menos tres, antes de rematar os seus días; Marianita, no asilo das Irmás da Caridade no Pazo de Montesacro en Cambados e a súa nai na primeira das casas que as acolleron; a casa dá Torenna na Rúa Castelaio.

O templo relixioso irá quedándose baleiro de imaxes e de espiritualidade languidecendo lentamente ata a chegada dos novos compradores. Unha vez adquirida a finais dos anos 30, o empresario Francisco Lores Fernández pecha un acordo

Vista da vivenda de Luisa Mestre Hernández coa capela da caridade a súa esquerda.
Vida Gallega. 1922

co sacerdote José Bretal Martínez para derrubala. Aínda que era un templo privado, é entendible dado o período histórico en que se produce a súa desaparición, que o conserveiro mantívese contactos con Bretal para levar a cabo a súa derriba. No pacto, Lores, promete realizar unha serie de melloras na capela de San Roque do século XVII e Bretal, conforme, dá a súa “autorización eclesiástica” para a súa derriba. O empresario encherá o solar da capela, e dúas décadas despois construírse unha tenda de roupa que rexentará a súa filla, alí no mesmo lugar. E así foi, durante o mes de outubro de 1940 leva a cabo a demolición cun pequeno incidente que quedará reflectido no libro de plenos do concello sendo alcalde, Joaquín Álvarez Lores:

“Conceder a autorización a D. Francisco Lores Fernández desta veciñanza para derrubar unha capela e encher o lugar que esta ocupa na rúa de D. Luís A. Mestre, impondo-lle cinco pesetas de multa por dar comezo ás obras antes de estar autorizado.”

Estado da propiedade no que se observa o que queda do Pazo dos Fernández Mariño de Sotomaior e situación aproximada da capela. 2019

Coa destrución da capela borrouse outro anaco máis da historia do Pazo, e por eses anos apéanse os formidables cipreses que plantados polos Fernández no século XVIII, guiaron como referencia durante xeracións aos mariñeiros groveses no mar da Ría de Arousa. Unha árbore que debía ser emblema do municipio polo moito que significou para os nosos mariñeiros e que xa no século XIX os groveses quixeron deixar reflectido nun lugar tan simbólico e representativo da vila como é o escudo municipal. Co tempo caerá tamén baixo a picaraña destrutora o pombal cos seus séculos de historia. Non fai falla mirar moito cara atrás para ver nas hemerotecas como nos anos 90 derrúbase parte do Pazo quedando a metade pertencente aos Escuredo. Hoxe, orfo, testemuña dunha época moi afastada, míranos chosco, maltreito e afundido clamando a súa salvación da destrución total que borraría o último que queda da historia máis antiga desta vila. Na man das administracións está a súa recuperación para a vila e na nosa...esixilo.

Aproximación, previamente medida, do lugar onde estaría situada antigamente a capela da Caridade do Cobre. Ano 2019

ACTIVIDADES “Pineiróns”

Agradecemento á:

Colabora

CONCELLO DE O GROVE
CASA DE CULTURA DE O GROVE